



Bereikbaar  
Betreedbaar  
Bruikbaar

# Toegankelijkheidscriteria Stemlokalen

(versie: november 2014)





PBTconsult BV is een zelfstandig ingenieurs- en adviesbureau gespecialiseerd in de advisering en toetsing van de fysieke toegankelijkheid van de gebouwde omgeving (gebouwen, woningen, objecten, openbare ruimte, openbaar vervoer evenementen, (thema)parken). Naast de hierboven beschreven werkzaamheden is PBTconsult exclusief gemachtigd om namens Ieder(in), de voormalige CG-Raad, ITS-inspecties en analyses ten behoeve van het ITS-Keurmerk uit te voeren.



Bezoekadres:  
Churchillaan 11 (*melden bij Ieder(in), 1e verdieping*)  
3527 GV Utrecht

Postadres:  
Postbus 2420  
3500 GK Utrecht

T: 030 - 291 66 33  
I: [www.pbtconsult.nl](http://www.pbtconsult.nl)  
E: [info@pbtconsult.nl](mailto:info@pbtconsult.nl)

## INLEIDING

Op verzoek van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zijn door PBTconsult BV toegankelijkheidscriteria specifiek voor stemlokalen opgesteld.

Het uitgangspunt hiervoor is de zgn. Integrale Toegankelijkheidsstandaard (ITs) zoals deze gepubliceerd staat op de website [www.pbtconsult.nl](http://www.pbtconsult.nl). De ITs vormt op het gebied van “fysieke” toegankelijkheid de de-facto standaard in Nederland.

De communicatieve uitgangspunten zijn terug te vinden in de criteria voor het gebruiksvriendelijk maken van een website voor bezoekers, te weten: “Drempels Weg”. Zie ook [www.drempelsweg.nl](http://www.drempelsweg.nl)

De toegankelijkheidscriteria zijn verwerkt in een checklist t.b.v. de door het ministerie uit te voeren evaluatie van de toegankelijkheid van de stemlokalen.

## PBTconsult, ITs en Ieder(in)

Core business van PBTconsult is ontwikkeling en toepassing van de ITs, waardoor gebouwen, objecten en bouwplannen die aan deze criteria voldoen optimaal bereikbaar, betreedbaar en bruikbaar (3B) zijn voor iedereen en dus ook voor mensen met een beperking.

Uitgangspunt bij het bereiken hiervan is de benadering volgens de “Universal Design” (UD) filosofie.

Voldoen aan de ITs, de Nederlandse invulling van UD, is het criterium voor toekenning van het ITS-Keurmerk. Het ITS-Keurmerk is een initiatief van Ieder(in), de koepelorganisatie van mensen met een beperking of chronische ziekte.

PBTconsult heeft van Ieder(in) het mandaat gekregen voor het uitvoeren van ITS-keuringen. Daarnaast levert PBTconsult bouwplanadviezen en projectadviezen op maat op basis van de vigerende ITs.

PBTconsult BV  
Postbus 2420  
3500 GK Utrecht  
Tel.: (030) 291 66 33  
[www.pbtconsult.nl](http://www.pbtconsult.nl)  
[info@pbtconsult.nl](mailto:info@pbtconsult.nl)

Ieder(in)  
Postbus 169  
3500 AD Utrecht  
Tel.: (030) 720 00 00  
[www.iederin.nl](http://www.iederin.nl)  
[info@iederin.nl](mailto:info@iederin.nl)

## UITGANGSPUNTEN

De basisbegrippen van de toegankelijkheidscriteria zijn:

**COMMUNICATIE**

Informatie over toegankelijkheid van stemlokalen via de gemeentelijke website

**BEREIKBAARHEID**

Kan men via de openbare weg bij het stemlokaal komen

**BETREEDBAARHEID**

Kan men vanaf de openbare weg tot in het stemlokaal komen

**BRUIKBAARHEID**

Kan men de stemfaciliteiten in het stemlokaal gebruiken

Voor gedetailleerde informatie over de bij de toegankelijkheidscriteria beschreven onderdelen m.b.t. Bereikbaarheid, Betreedbaarheid en Bruikbaarheid, zie de ITs.

Op basis van de huidige wetgeving dient 25% van het aantal stemlokalen toegankelijk te zijn voor mensen met een handicap. M.a.w. 25% van het totaal aantal stemlokalen per gemeente moet voldoen aan onderstaande criteria.

Vanuit de missie van het PBT “Een toegankelijke samenleving voor iedereen”, zal duidelijk mogen zijn dat alleen volledig toegankelijke stemlokalen de norm zouden moeten zijn.

## TOEGANKELIJKHEIDSCRITERIA

De hieronder opgenomen toegankelijkheidscriteria zijn gebaseerd op de vigerende ITs en gelden in deze vorm alleen voor de stemlokalen.

### COMMUNICATIE

- **Informatie over de locatie van toegankelijke stemlokalen**

- *Gemeentelijke website*

De praktijk wijst tot nu toe uit dat niet ieder stemlokaal volwaardig toegankelijk is. De gemeente moet op haar website aangeven welke stemlokalen voldoen aan de in dit document opgestelde criteria.

- *Informatie op stempas*

Op de stempas staat vermeld op welke locatie gestemd kan worden. Dit is meestal het stemlokaal dat geografisch zich het dichtst bij het op de stempas vermelde adres van de stemgerechtigde bevindt. Bij deze vermelding moet zijn opgenomen of dit stemlokaal toegankelijk is of niet.

### BEREIKBAARHEID

- **Aanduiding op openbare weg van locatie van het stemlokaal**

- *Bord(en) op openbare weg*

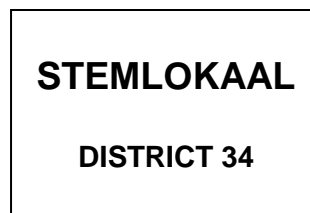
Op de openbare weg, op de plaats van straat en huisnummer, moet een duidelijk leesbaar en weerbestendig bord geplaatst zijn met de aanduiding “STEMLOKAAL” of “STEMBUREAU” en het stemlokaal/-bureau/districtnummer.

Kenmerken bord:

- Duidelijk zichtbaar vanaf de rijbaan (indien aanwezig) en vanaf de ter plaatse meest logische voetgangersroute
- Afmetingen (B x H) bord, bij voorkeur A1 (600x840mm), maar minimaal A2 (600x420mm).
- Bord van een zodanige kleur en constructie dat het opvalt ten opzichte van zijn omgeving
- Teksthoogte STEMLOKAAL of STEMBUREAU minimaal 50mm in kapitalen.
- Teksthoogte stemlokaal/-bureau/districtnummer minimaal 35mm in kapitalen (bv “DISTRICT 18”).
- Contrastwaarde tekst t.o.v. achtergrond minimaal 0,3
- Combinaties rood/groen vermijden



Voorbeeld formaat A1



Voorbeeld formaat A2

- **Route vanaf de openbare weg naar de entree van het stemlokaal**

- *Toegangsroute*

- *Vanaf Parkeergelegenheid*

Er moet ten minste 1 GPA (Gehandicapten Parkeerplaats Algemeen) binnen 50m van een toegankelijk stemlokaal aanwezig zijn, tenzij mag worden verwacht dat er binnen deze afstand ruim voldoende vrije parkeerplaatsen aanwezig zijn. Zie voor eisen aan de GPA ook ITs hoofdstuk **A01 Parkeren GPA**.

- *Vanaf de rijbaan*

Vanaf de rijbaan moet op het trottoir gekomen kunnen worden.

Op maximaal 50m van de entree van het stemlokaal moet er vanaf de rijbaan een toegankelijke oprit naar het trottoir beschikbaar zijn.

- *Routeaanduiding naar entree*

Indien de entree van het stemlokaal niet direct vanaf de openbare weg zichtbaar is, moet de route vanaf de openbare weg naar de entree (op alle richtingveranderingen, keuzepunten en splitsingen) zijn aangegeven met richtingborden waarop naast een pijl, de tekst "**STEMLOKAAL**" of "**STEMBUREAU**".

Kenmerken bordjes:

- Afmetingen minimaal A4
- Teksthoogte, minimaal 30mm in kapitalen met pijl in juiste richting
- Contrastwaardeverschil (grijswaarde) tekst t.o.v. achtergrond minimaal 0,3
- Combinaties rood/groen vermijden.



etc.

- *Toegangsroute indien stemlokaal niet direct aan de openbare weg ligt*

Indien de entree van het stemlokaal niet direct aan de openbare weg ligt, moet de route vanaf de openbare weg naar de entree aan de volgende voorwaarden voldoen:

- Vlak en vrij van obstakels
- Verharde afwerking (geen grind ed.)
- Minimale (obstakelvrije) breedte over de gehele lengte van 1,2m

o *Hoogteverschillen*

Het stemlokaal dient vanaf de openbare weg zonder trappen bereikbaar te zijn.

Wanneer in de toegangsrouten hoogteverschillen aanwezig zijn, moeten deze door hellingbanen of liften overbrugd kunnen worden. Zie voor eisen die aan hellingbanen worden gesteld ITs hoofdstuk **C03-02 Hellingbaan**.

▪ Hellingshoek:

- Hoogteverschil tot 50 mm: 1:6
- Van 50 – 100 mm: 1:10
- Van 100 – 250 mm: 1:12
- Van 250 – 500 mm: 1:16
- Van 500 mm tot 1.000 mm: 1:20

▪ Opstelruimte:

Aan het begin en eind van de hellingbaan moet een vlakke (vrije) opstelruimte van 1,5 x 1,5m aanwezig zijn.

- Bij een hoogteverschil van meer dan 100mm gemeten langs de zijkant van de hellingbaan, moet de hellingbaan aan beide zijden zijn uitgerust met een afrijdbeveiliging met een hoogte van 50mm.
- Bij een totaal hoogteverschil van meer dan 250mm tussen begin en eind van de hellingbaan, moet deze hellingbaan aan ten minste een kant zijn uitgerust met een goed omvatbare leuning met een hoogte t.o.v. hellingbaan van 850 – 950mm.
- De hellingbaan moet stabiel, nagelvast, antislip en zodanig sterk zijn uitgevoerd dat deze een gewicht kan dragen van maximaal 300kg (scootmobiel met bestuurder).

**BETREEDBAARHEID**

- Een stemlokaal moet bereikt kunnen worden met scootmobielen.
- *Entree van het stemlokaal*
  - o Vóór en achter de toegang ligt een vrij oppervlak  $\geq 2,0 \times 2,0$ m
  - o De vrije opstelruimte naast de slotzijde van deuren is  $\geq 0,5$ m breed, tenzij de deur is voorzien van een openingsautomaat
  - o Drempels mogen een hoogteverschil hebben van maximaal 0,02m eventueel in combinatie met een helling van 1:6 met een hoogte van maximaal 0,05m
  - o De vrije doorgang van deuren is ten minste 0,85m breed
  - o De openingshoek van draaiende deuren is ten minste 90 graden
  - o Bij dubbele deuren is de vrije doorgang bij de eerst openende deur ten minste 0,85m
  - o Bedieningsweerstand van de deuren (= de met de hand uit te oefenen kracht op de greep om de deur te kunnen openen)  $\leq 30$  N, of anders deurautomaat toepassen
- *Deurmatten*  
 Kokosmatten en rubber(ring)matten zijn in de route tussen trottoir en stemlokaal niet toegestaan.



- *(tijdelijke) Bescherming vloerbedekking*  
 Tijdelijke bescherming van vloerbedekking moet gedurende de periode dat het stemlokaal in gebruik is goed functioneren. Naden moeten afgeplakt en het materiaal voldoende waterbestendig zijn.  
 Openstaande naden of omkrullende randen van de tijdelijke vloerbescherming zijn ontoelaatbaar.

#### **BRUIKBAARHEID**

- *Verkeersruimte tussen entree – meldpunt – kieshokje – stembus – uitgang*
  - Rolstoelen moeten tot in het stemhokje kunnen komen
  - Scootmobielen moeten in de stemlokaalruimte kunnen komen maar niet tot in het stemhokje
  - De vrije ruimte vóór de stemtafel en de stemhokjes heeft een minimale breedte van 2,1m
  - In de stemruimte vóór de stemtafel en het stemhokje moet een vrije keerruimte (t.b.v. scootmobielen) met een diameter van 2,1m aanwezig zijn
  
- *Inrichting algemeen*
  - Stoelen  
 In de stemruimte enkele stoelen met en zonder armleuning opstellen om te kunnen rusten.
  - Stemhokje  
 Ten minste 1 stemhokje in een stemlokaal dient te zijn uitgevoerd met schrijfblad op zithoogte. Dat wil zeggen:
    - Hoogte schrijfblad  $\leq 1.000\text{mm}$ .
    - Onderrijdbaar:
      - Vrije hoogte onder het blad  $\geq 700\text{mm}$
      - Vrije breedte  $\geq 700\text{mm}$
      - Vrije diepte  $\geq 500\text{mm}$
  - Stembus
    - Hoogte inwerpleuf:  $\leq 1.000\text{mm}$
- *Informatieborden*
  - Een kandidatenlijst, eventueel vergroot, ophangen aan een vrije wand, onderkant minimaal 0,750m en bovenkant maximaal 2m boven vloer.
  - Kenmerken kandidatenlijst:
    - Kandidaatnaam en volgnummer vet gedrukt met een “stokhoogte” van ten minste 3mm
    - Bereikbare opstelruimte vóór de op de wand aangebrachte kandidatenlijst 2,1 x 2,1m
- *Kieshulpmiddelen*
  - Leesloupe
  - Stemhulp voor blinden en slechtzienden (optioneel, zie brochure BZK febr. 2010)